

Turinys

Įžanga	6
Revoliucijos dukra (1907–1927)	14
Okultistės apžavai (1928–1949)	40
Suskeldėjusi kolona (1950–1954)	112
Dramblys ir balandė	138
Mėlynasis namas	162
Fridamanija	198

Išraiškingas Fridos Kahlo fotografinis portretas. Jos juodus kaip degutas plaukus puošia įrištos gėlės ir kaspiniai, virš akių jungiasi charakteringi antakiai, įvaizdį užbaigia etniniai papuošalai ir spalvingas meksikietiškas drabužis.

*„Revoliucija yra formos
ir spalvos dermė, o viskas
egzistuoja ir juda tik pagal
vieną – gyvybės – dėsnį.“*

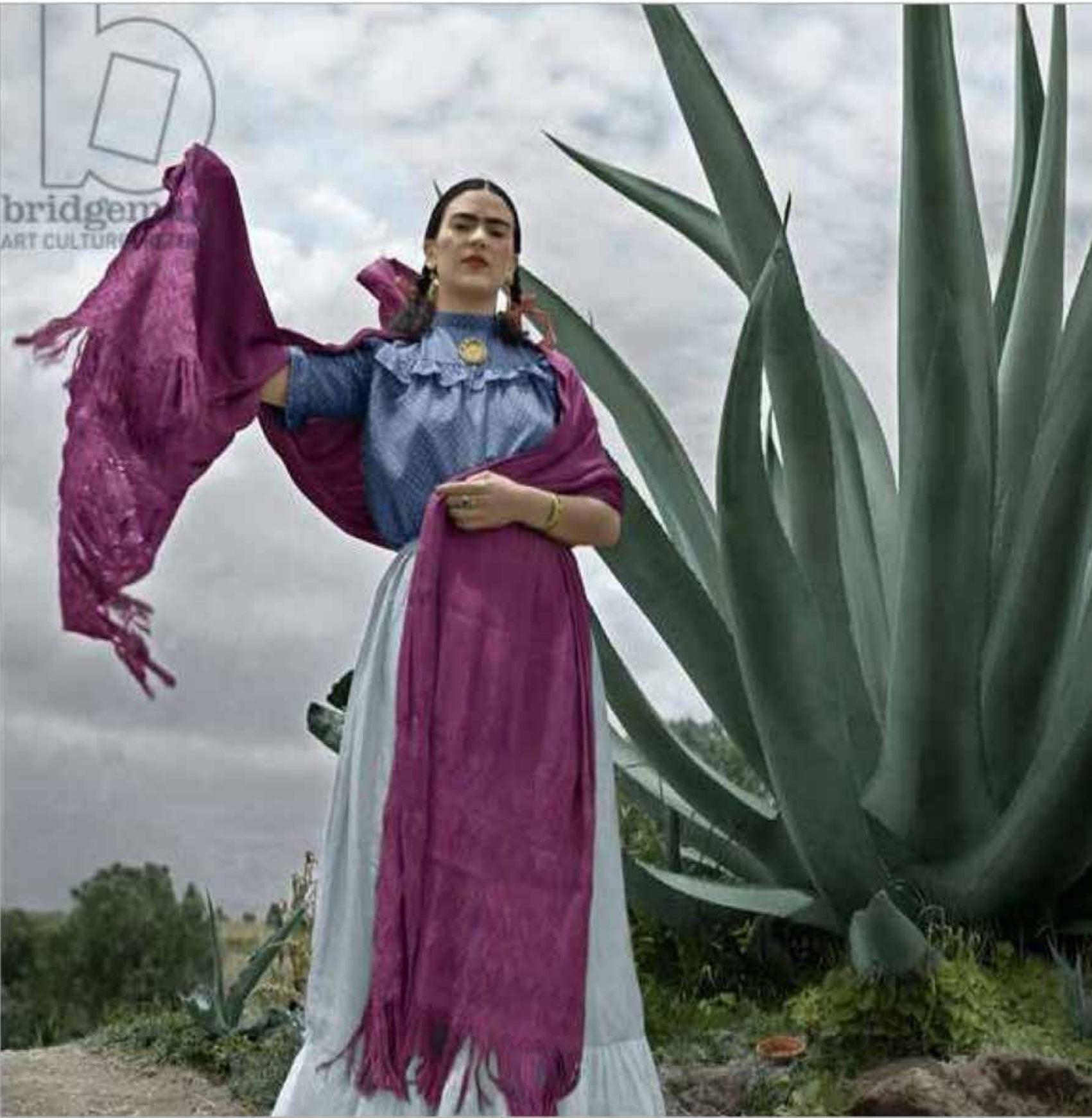
Nuoširdus Fridos susidomėjimas grynu, autentišku meksikietišku tradicijų paveldu puikiai sutapo su Meksikos avangardinių judėjimų ideologija. Meksikos revoliucijos laikotarpiu pasikeitė ne vien politika; visas meninės raiškos formas persmelkė naujas skonio pajautimas ir tautinis užsidegimas. Vietinis folkloras susimaišė su europietišku skoniu, kuris atkeliavo kartu su ispanų kolonizacija. Ikikolumbinė skulptūra, taip ilgai laikyta tik įdomia keistenybe, tapo naujosios Meksikos kultūros simboliu, o stambūs meno kolekcininkai ėmė pildyti savo namus toltekų stabais. Šių primityvių dievybių atvaizdų įkvėpti kūriniai padėjo atgauti ryšį su labai sena tradicija, kurią XVI amžiuje kartu su vietos gyventojais išnaikino konkistadorai. Praėjus trims šimtmečiams, iš ikikolumbinės civilizacijos neliko beveik nieko – tik griuvėsiai, audinių atraižos ir kelios brangenybės. Reikėjo viską pradėti nuo nulio. Diegas tai darė tapydamas didžiules freskas ant visuomeninių pastatų sienų, o Frida tai bandė atkurti per savo drabužius.

Nuo to laiko, kad sustiprintų savo meksikietišką tapatybę, Frida nusprendė dėvėti tradicinius kostiumus – taip ji dar kartą pabrėžė savo politinius įsitikinimus ir ypatingą estetiką. Ryškiaspalviai jos drabužiai skelbė, kad ji priklauso meksikiečių tautai. Fridai apranga tapo menine kalba, alternatyva tapybai,

ir leido kurti asmenybę, kurią ji norėjo parodyti pasauliui. Tarsi tapydama, ji kruopščiai rinkosi aksesuarus ir spalvas ir taip išreiškė savo suvokiamą ryšį tarp moteriškumo, tapybos ir tautos. Frida susikūrė itin originalų asmeninį stilių, derindama įvairiose Meksikos dalyse paplitusius elementus. Ir tikrai neatsitiktinai jos mėgstamiausia suknelė buvo ta, kurią dėvėjo moterys Oachakos provincijoje, Tehuantepeko regione, besidriekiančiame palei Ramiojo vandenyno pakrantę. Šios išdidžios, didingos ir drąsios moterys garsėjo savo stiprybe ir drąsa. Pasak tradicijos, jos buvo kilusios iš matriarchatinės visuomenės, kurioje dominavo ir reikalus tvarkė moterys. Frida vilkėdavo dviejų dalių kostiumą, kurį sudarė siuvinėta berankovė stačiakampio formos palaidinė, vadinama *huipil*, ir ilgas austas sijonas su baltos medvilnės raukiniu apačioje. Ansamblių užbaigdavo apsivyniodama moteriškumą simbolizuojančiu meksikietišku šaliu *rebozo*, taip pat mėgo apsisiausti šilkinė skara ilgais kutais. Po plačiu sijonu buvo galima pamatyti pačios siuvinėtus pasijonius, išpuoštus posakiais, neretai – skandalingomis arba kandžiomis meksikietiškomis frazėmis, kartais pagražintus mažais varpeliais, kurie kaip pakinktų žvangučiai skimbčiojo sulig kiekvienu jos žingsniu.

Ankstesniame puslapyje ir dešinėje: Frida šalia agavos pozuoja Toni Frisell „Meksikos Senjoros“ fotosesijai žurnalui Vogue, 1937 metai.

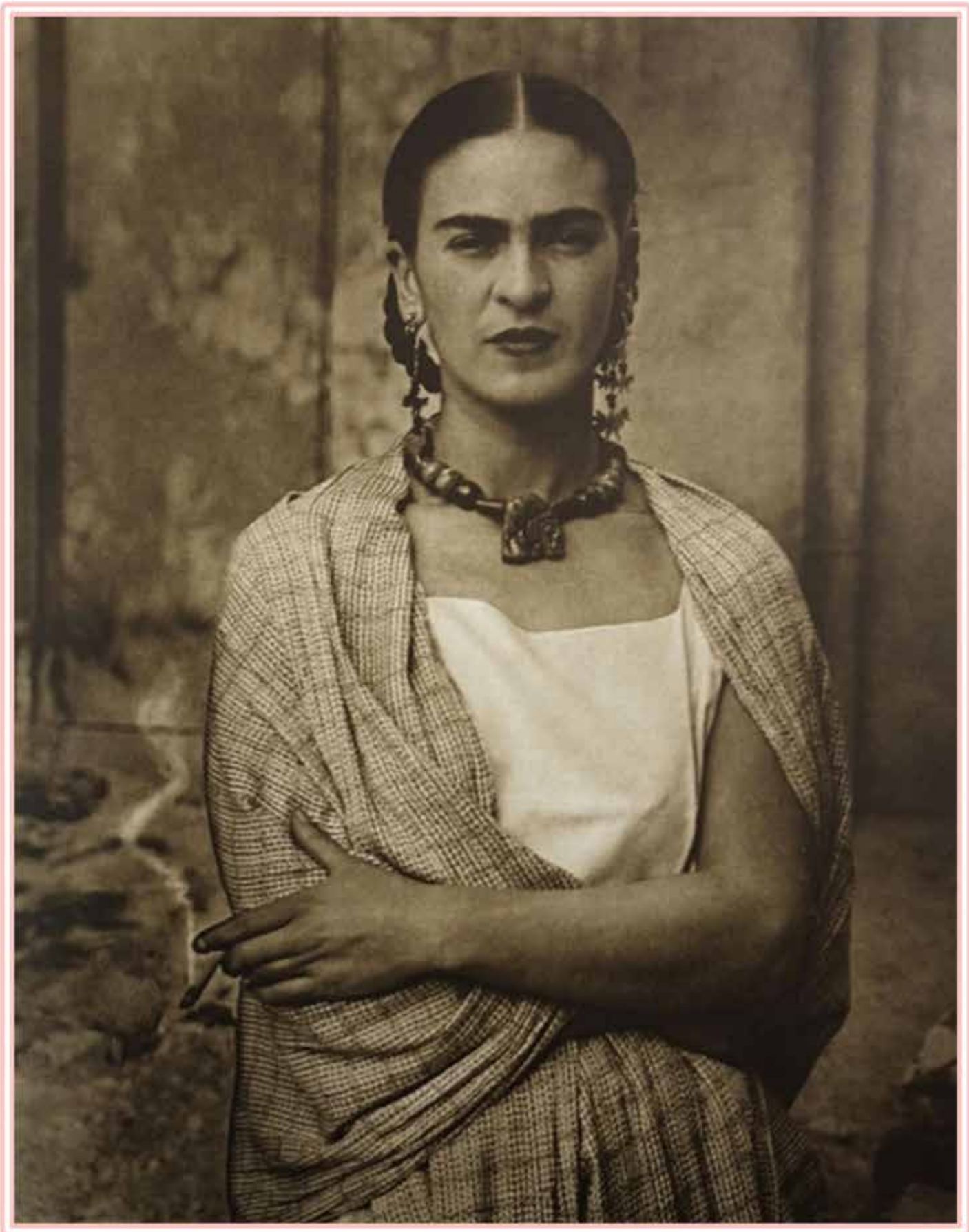

Įspūdingi ir ekscentriški kostiumai tapo lygiaverte Fridos meno raiškos forma, tačiau jie turėjo ir dar vieną privalumą – paslėpė dėl nelaimingo atsitikimo atsiradusius fizinius trūkumus. „Dabar, kai mano luoša koja tokia bjauri, turiu vilkėti ilgus plačius sijonus“, – aiškino ji, kartu atskleisdama, kad už šio kompleksiško meksikietiško Prado ir feministinės ideologijos derinio slepiasi santykis su savo pačios negalia. Po audinių sluoksniais slėpėsi kūne įspausti ligų randai, kuriuos, kaip ir jos lengvą raišumą, meistriškai pridengdavo šiugždantys raukiniai, sijonai ir nériniai.

Neatsiejama įvaizdžio dalimi tapo ir Fridos šukuosenos. Jos išryškino veidą ir atitraukdavo dėmesį nuo apatinės kūno dalies. Kuriamos įmantriu ritualu, jos buvo sudėtingos ir puošnios. Perskyrusi plaukus į dvi dalis, Frida supindavo juos į dvi kasas, papuošdavo ryškiaspalvėmis vilnonėmis juostelėmis ir stipriai, iki skausmo įtempusi ties smilkiniais, susikeldavo ant viršugalvio, paskui į sruogas prisagstydavo segtukų, gėlių, mažų šukų ir lankelių.

Imogen Cunningham nufotografuota Frida degasi cigaretę. Visus Fridos rankų pirštus puošia žiedai, o įmantrią šukuoseną dabina vilnonės juostelės.

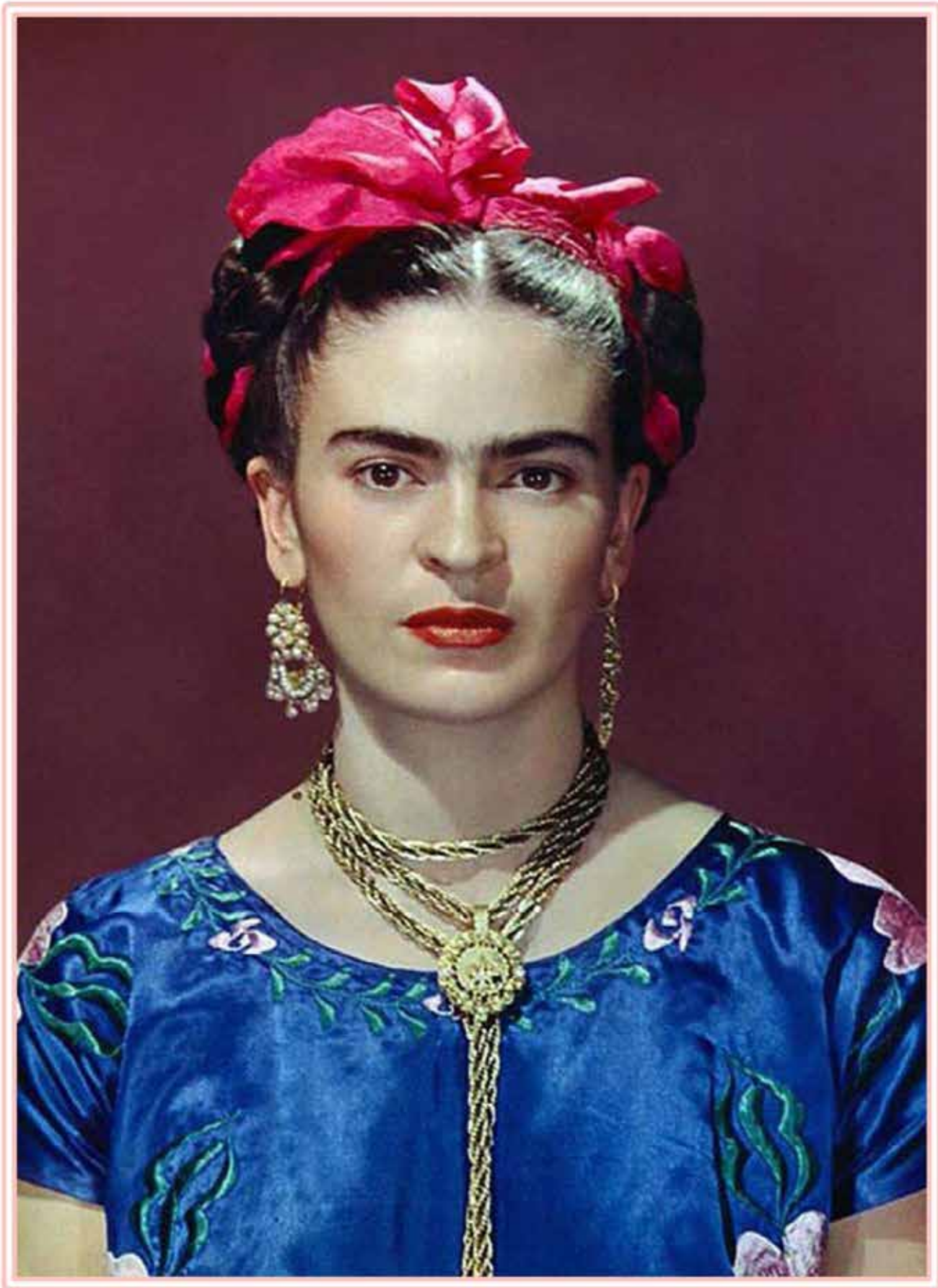

Savo kūrybiškumą Frida taip pat išreiškė eklektiškai rinkdamasi papuošalus ir jų dėvėjimo būdą. Dievino vėrinius, turėjo daugybę kitų įvairiausių papuošalų. Jos mėgstamiausi buvo kaklo papuošalai iš ikikolumbinius laikus menančių netaisyklingos formos nefrito perlų. Nešiojo juos, nors jie išties buvo sunkūs. Juos dažnai galima išvysti jos paveiksluose kartu su puošniais auskarais, kuriuos jai mėgo dovanoti Diegas. Kartais Frida rinkdavosi subtilius tradicinius sidabro dirbinius, kuriuos derino su kitais šiuolaikinių meksikiečių juvelyrų, tokių kaip Matildė Poulat, papuošalais. Juose dažnai matyti in ir jang simbolis. Frida puikiai suvokė brangakmenių vertę, tačiau nevengė pasižvalgyti ir po turgaus prekystalius, ant kurių rasdavo bižuterijos grožybių, kuriomis taip pat papildydavo savo papuošalų kolekciją.

Kairėje: Frida dėvi keletą ikikolumbinės ornamentikos papuošalų, kuriuos mėgo derinti su šiuolaikiniais dirbiniais.

Viršuje: vienas iš menininkės asmeninės kolekcijos sidabrinų vėrinų, XX amžiaus ketvirtajame dešimtmetyje sukurtas Matildės Poulat.

*„Grožis ir bjaurumas
yra tik miražas, nes žmonės
galiausiai pamato,
kas mumyse slypi.“*

*Kairėje: Fridos Kahlo ikoninis spalvotas fotoportretas, kurio autorius –
Nickolas Muray.*

Įspūdingos šukuosenos ir papuošalai išryškino Fridos veidą ir rankas – jos stiprybės ir kūrybiškumo simbolį. Nagai visada buvo padengti raudonu laku ir dar labiau pabrėžė daugybę žiedų, kurie visuomet puošė jos pirštus. Žiedus Frida nuolatos keitė, dovanodavo, o ir pati gaudavo dovanų – dažnai kaip draugystės ženklą. Vieni garsiausių buvo rankų formos auskarai, kuriuos jai padovanojo Picassas, arba tie, kuriuos ji padovanojo Peggy Guggenheim. („Jie mano mėgstamiausi iš visų, kuriuos turiu“, – prisipažino garsioji meno kolekcininkė.)

Dvi Fridos nuotraukos, 1944-aisiais darytos fotografės Lolos Álvarez Bravo. Šių dviejų moterų draugystė leido fotografei išryškinti intymiausių ir mažiausių tapytojos prigimtį, taip pat artimųjų ryšį.

Fridos pomėgis puošti auksu apėmė netgi jos šypseną. Dažais parausvintos lūpos nuotraukose ir paveikluose visada tvirtai sučiauptos. Ji retai demonstruodavo plačią šypseną, slėpdama du nematomus savo kolekcijos „brangakmenis“. Tiesą sakant, turėjo du auksinius priekinius dantis, kuriuos, svarbiomis progomis pasipuošusi vakarine suknele, pakeisdavo specialiais vainikėliais, ant kurių buvo įstatyti rausvi deimantai – jie jos šypseną paversdavo tiesiog žėrinčia. Virš lūpų nežymiai juodavo ūselių pūkas, o kiek tamsesnio atspalvio veidas, nors ir nebuvo gražus pagal tradicinius standartus, spinduliavo didelį jausmingumą. Frida turėjo ypatingą talentą pasidaryti makiažą ir savo išvaizdai puoselėti skyrė daug laiko. Makiažas buvo viena iš daugelio priežasčių, dėl kurių jos asmenybei nebuvo galima atsispirti. Stiprų prisirišimą prie tradicinių meksikietišku apdarų atsvėrė modernus kosmetikos priemonių pasirinkimas; Frida mėgo paryškinti skruostikaulius, matinei odai sukurti rinkosi ryžių pudrą „Coty“, taip pat naudojo lūpų dažus ir ryškiaspalvį nagų laką. Tarp jos kosmetikos priemonių buvo „Revlon“ juodmedžio spalvos pieštukas, kurį naudojo savo išskirtinei veido daliai – antakiams – paryškinti, ignoruodama to meto madą, kurios besivaikydamos aktorės didžiavosi tobulai išlenktais, plonais antakiais. Stori, juodi, į vientisą liniją lankais sueinantys antakiai buvo unikalus Fridos bruožas. Ji pabrėždavo juos ne tik kasdieniame gyvenime, bet ir savo paveikluose. Diegas jos antakius lygino su paukščio sparnais: „Jie atrodė tarsi juodojo strazdo sparnai, juodos jų arkos rėmino dvi ypatingas, skvarbias rudas akis.“

Šią Fridos su gėlėmis plaukuose nuotrauką 1940 metais padarė Bernardas Silbersteinas.

Naujasis įvaizdis, kurį Frida susikūrė šiuo laikotarpiu, tapo jos *alter ego*, kitaip tariant, antrąja oda, ir apibrėžė jos tapatybę bei kultūrinį paveldą. Iki galo atsiskleidė okultistės apžavai. Nuo tada Frida ėmė tapyti autoportretus. Jie gerokai skyrėsi nuo tų, kuriuos ji dovanojo savo pirmajai meilei Alejandrui. Kone kaip manija atkartojamas jos pačios veidas netrukus tapo jos egzistencijos pagrindu ir užėmė antrą vietą po aistros Diegui. Vienoje iš reprezentatyviausių nuotraukų Frida vaizduojama sėdinti prie molberto su tehuanietiškais drabužiais – siuvinėta palaidine ir grindis siekiančiu sijonu. Už jos nugaros stovi Diegas ir stebi ją, tapančią garsųjį „Autoportretą kaip tehuanietė“ – paveikslą, kuriam užbaigti prirėkė nemažai laiko. Baigtoje drobėje aplink Fridos veidą vijosi vynmedžių ir bugenvilijų mezgynė, o kaktoje buvo įkurdintas Diego atvaizdas. Viename paveiksle Frida pavaizdavo tris pagrindinius savo gyvenimo leitmotyvus: autoportreto temą, ryšį su vyru ir meksikietišką tapatybę.

Bernardo Silbersteino nuotrauka, kurioje Frida tapo „Autoportretą kaip tehuanietė“, o Diegas stebi jos darbą.

Diegas Rivera buvo laukiamas Niujorke, kur buvo pakviestas nutapyti freską Vakarų ekonomikos šventovei – Rockefellerio centrui. Šiame paminkle kapitalizmo sėkmei turėjo sukurti marksizmo apogėjų reprezentuojantį kūrinį „Vyrai kryžkelėje, su viltimi ir didele vizija žvelgiantys į naują ir geresnę ateitį“. Praėjus savaitei po iškilmingo Detroito freskų pristatymo, Diegas ir Frida atvyko į centrinę traukinių stotį *Grand Central* Manhatane, ir Diegas buvo pasišovęs iš karto kibti į darbus. Dėl šurmulio, kurį sukėlė naujausias jo kūrinys, Diegas buvo laikomas žvaigžde, o smalsuoliai buvo pasirengę sumokėti už tai, kad pamatytų menininką, tapantį ant pastolių, kur jį dažnai atlydėdavo Frida. Nereikia nė sakyti, kad jos buvimas sukeldavo sensaciją, Frida tapdavo neatsiejama „spektaklio“ dalimi. Jie buvo įspūdinga pora, nors Amerikos visuomenė sunkiai priėmė politinius jų įsitikinimus. Galiausiai, kai tarp daugybės tapomų veidų freskoje atsirado į Leniną panašaus darbininko atvaizdas, Diegas buvo atleistas iš darbo. Po devynių mėnesių jo freskos buvo padengtos baltų dažų sluoksniu ir dingo visiems laikams. Frida nuožmiai gynė savo vyrą pareiškimais spaudai. „Rockefelleriai puikiai žinojo, kad freskose bus pavaizduota revoliucinė pozicija“, – neatlyžo Frida. Žiniasklaidoje užvirė tikras mūšis, o Diegas pradėjo skaityti paskaitas apie meną ir kvietė į viešas diskusijas apie Amerikos istoriją. Kiekvieną vakarą jis ir Frida atverdavo savo namų duris

visiems, kurie norėjo išsakyti savo nuomonę, taigi jų namai tapo atviri viskam ir visiems, nuo turtingų damučių iki paprastų darbininkų ar tarnautojų.

Nors ir nuožmiai kritikavo, Diegas ir toliau mylėjo Ameriką. Jis mėgavosi meno pasaulio žmonių liaupsėmis ir buvo įsitikinęs, kad Meksikas, palyginti su Manhatanu, yra sustabarėjęs. Frida, priešingai, buvo nuo *Gringolandijos*, kaip vadino Jungtines Valstijas, pavargusi. „Čia, *Gringolandijoje*, leidžiu dienas svajodama grįžti į Meksiką“, – liejo jausmus laiškuose, stebėdama ant dangoraizių besileidžiantį sniegą. Būdama socialiai sąmoninga, ji negalėjo pakęsti bedugnės, skiriančios vargšus nuo turtingųjų. Ji išjuokė ir niekino amerikiečių įpročius ir jų sėkmės troškimą. Manė, kad tuštybė, prabangos ir spindesio garbinimas nėra tikrosios vertybės. Vis dėlto Amerikoje ji rado dosnių draugų ir naują įkvėpimo šaltinį. Tuomet nusprendė nutapyti tarp dviejų kultūrų pakibusį savo portretą „Autoportretas prie Meksikos ir Jungtinių Amerikos Valstijų pasienio“, kuriame ji, vilkinti rausvą suknelę ir mūvinti ilgas baltas nėrinuotas pirštines, stovi ant pjedestalo tarsi statula, atsidūrusi tarp meksikietiškos gamtos galios ir atgrasios technologinės, pramoninės amerikiečių aplinkos. Kaip ir šiedu pasauliai, tokie tolimi ir kartu tokie būtini vienas kitam, ji turėjo rasti savo kelią tarp dviejų kraštutinių, grįždama prie ištakų, kad galėtų būti atvira pasauliui.

Frida Jungtinėse Amerikos Valstijose apie 1940 metus.

Edgeman
CULTURE HISTORY

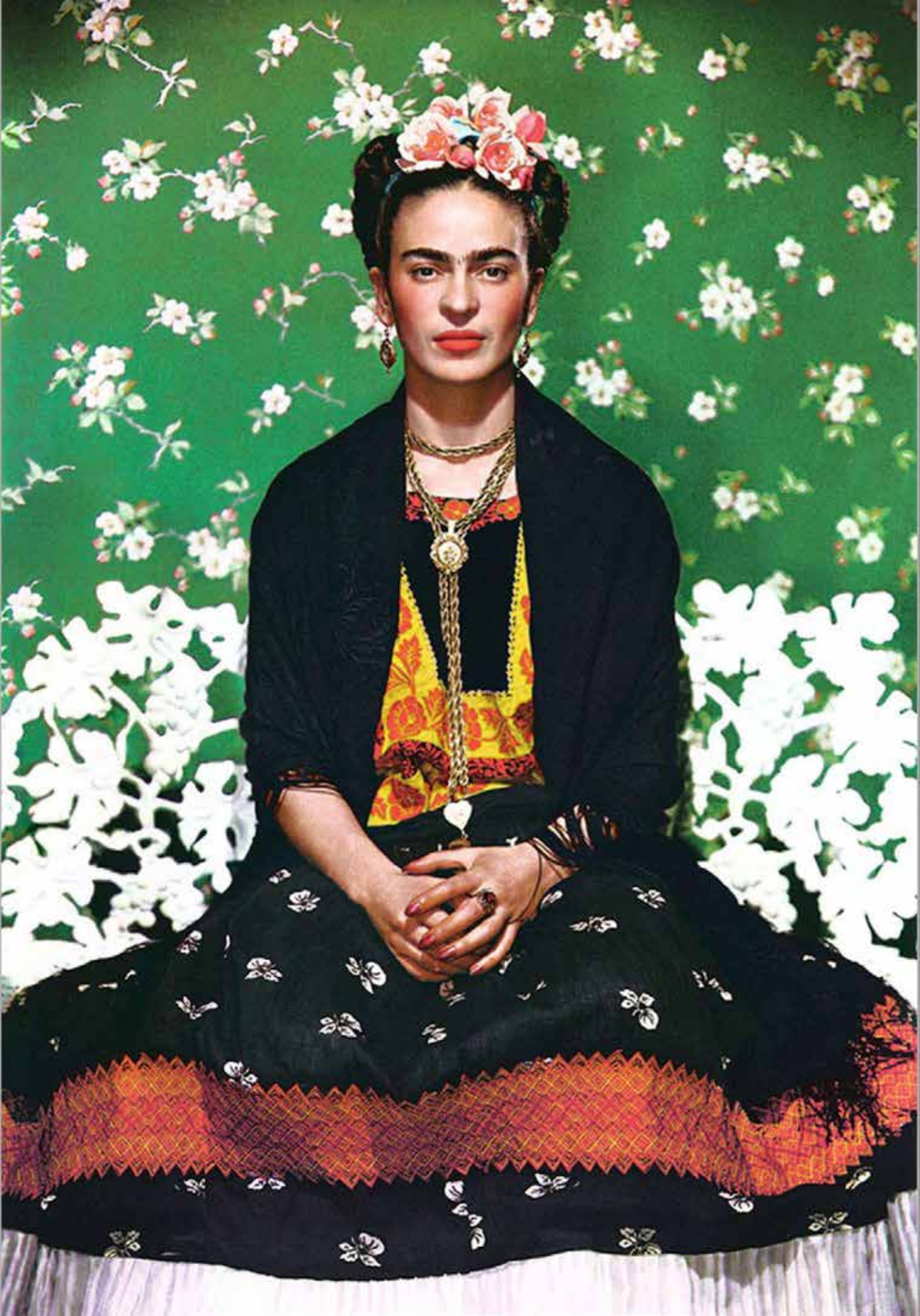

1933 metų gruodžio 20 dieną Frida ir Diegas įlipo į laivą, kuris turėjo juos pargabenti namo. Jie apsigyveno San Anchelyje, dviejuose identiškuose minimalistiniuose kubo formos namuose, sujungtuose tilteliu, kur kiekvienas turėjo savo asmeninę erdvę. Tais metais Frida tapė labai mažai. Jai buvo atlikta dar viena operacija, o pėdos skausmą, kuris jau kurį laiką ją kankino, pavyko pašalinti tik amputavus keletą pirštakaulių. Kūno randai atitiko jos sudaužytą širdį. Metų metus Frida toleravo Diego išdavystę, o ir pati buvo užmezgusi nemažai romanų, bet jie, regis, neturėjo įtakos jų santuokos harmonijai. Frida slapta mezgė savo meilės ryšius ir juokėsi iš Diego, sąmoningai pasirinkdama ne aukos, o išmintingos, atsipalaidavusios ir atlaidžios žmonos vaidmenį. Ji nusprendė į įžeidimą žiūrėti kaip į pokštą ir pasitelkdavo jai būdingą juodą ir kandy humorą. „Nieko nėra vertingesnio už juoką. Juoktis ir nevaržyti savęs, užsimiršti ir būti nuotaikingam – štai kur jėga. Tragedija yra pats juokingiausias dalykas“, – tvirtino ji, kai Diegas išdavė ją su seserimi Cristina. Eilinį kartą bandydama iš viso to pasijuokti, ji stengėsi ignoruoti jų dviejų santykius ir juos pamiršti. Tačiau to padaryti nepavyko. Žaizda liko atvira ir pavertė nepaprastai mylinčią, atsidavusią žmoną moterimi, gerai suvokiančia savo vertę. Ji nebenorėjo glaustytis Diego šlovės atspindžiuose. 1935 metų pradžioje paliko San Anchelio namus, persikėlė į butą pačiame Meksiko centre ir paniro į vieatvę.

XX amžiaus penktajame dešimtmetyje darytas fotoportretas. Už Fridos kabo jos garsusis paveikslas „Keletas menkų bakstelėjimų“, sukurtas 1935 metais.

Kairėje: „Frida ant balto suoloelio“. Ši Nickolo Muray nuotrauka, daryta 1939 metais Niujorke, yra laikoma viena ikoniškiausių meksikiečių menininkės fotografijų.

Viršuje: Frida Kahlo ir fotografas Nickolas Muray Tinos Modotti darytame portrete.

O Frida flirtavo su kitais gerbėjais. Vienas tokių buvo Nickolas Muray, laikomas vienu geriausių to meto portretų fotografų. Gimęs Vengrijoje, jis emigravo į JAV, kur dirbo studijoje Grinvičo Vildžo rajone, fotografavo ir nevengė pafliirtuoti su tokiomis Holivudo žvaigždėmis, kaip Greta Garbo ir Marlena Dietrich. Nickolas Muray buvo žavus ir rafinuotas vyras: pilotavo lėktuvus, buvo fechtavimosi čempionas ir didžiai vertinamas meno kritikas. Jo nuotraukos nuolat pasirodydavo tokiuose prestižiniuose žurnaluose, kaip *Vogue*, *Harper's Bazaar* ir *Vanity Fair*, taip pat jis išgarsėjo kaip pirmasis, padaręs spalvotas nuotraukas žurnalo *Time* viršeliams. Fridos ir Nickolo meilės romanas užsimezgė Niujorke, toli nuo pavydžių Diego akių. Meilužiai slapukautojai ilgus vakarus leisdavo klausydamiesi džiazo ir mėgavosi vienas kito draugija fone sklindant aksominiam vokalistės Maxinės Sullivan balsui.

Įsimylėjęs ir radęs įkvėpimo šaltinį Muray šiuo laikotarpiu sukūrė keletą garsių portretų, tarp jų ir „Frida ant balto suoloelio“, kuris atsidūrė ant meksikietiško *Vogue* viršelio.